

Naš List

Neodvisno politično glasilo za Slovence

Izhaja vsak torek in petek: ako je ta dan praznik, pa dan poprej. Velja za ceilo leto 8 K, za pol leta 4 K, za četrt leta 2 K. — Naročnina se plačuje vnaprej, na naročbe brez istovrstno vpisane naročnine se ne ozira. — Posamezne številke po trafikah po 10 v. Pošilja se tudi „Slov. Gospodinja“ posebej.

Z mesečno prilogo
Slovenska Gospodinja

Dopisi naj se pošiljajo na naslov: Uredništvo „Našega Lista“ v Ljubljani. Rokopisi se ne vračajo. — Upravništvo je v Kamniku, kamor naj se izvoli pošiljati naročnino in reklamacije. — Ogiasi se računajo tristoletna petit-vrsta po 12, 10 in 8 vin. za 1-, 2- oz. 3krat, za večkrat izdatno znižane cene.

Vsebina: Slovenski narodni svet. — Politični abecednik. — Nekoliko o socializmu. — Politični pregled. — Kranjsko: Razno. — Podlistek: Simon Gregorčič. — Žena in socializem.

Slovenski narodni svet.

III.

Slov. narodni svet zamore torej po svojem namenu obravnavati — ne dotikajoč se niti programa niti taktičnega postopanja v njem združenih polit. strank — samo predmete in vprašanja, ki so slovenskemu narodu in omejenim strankam skupna stremjenja. S tem je dan delokrog narodnemu svetu. V tem delokrogu bi obravnavali 1) kako pripravljati narodno avtonomijo narodu slovenskemu; 2) kako hraniti in doseči absolutno ravnopravnost slov. jezika v uradih, šolah in v vsem javnem življenju; 3) kako dvigniti narod in samoupravne organizacije — v narodno-političnem, kulturnem, nar.-gospodarskem, in socialnem oziru; 4) kako ohraniti tlačene manjšine; 5) kako pravilno in resnično podučiti tujino o slov. narodu (ustanovitve dostojnega narodnega zastopstva na zunaj, časnikarstvo, informacija pisarna); 6) kako izvesti čim popolnejšo narodno finančno organizacijo ter polagoma vjediniti vse denarno zbiranje v narodne namene; 7) kako izdelati narodni kataster zlasti glede uradništva in sploh glede vseh k takozv. liberalnim poklicem pripadajočih slojev; glede trgovcev ter glede malih in velikih obrtnikov; obravnavali bi tudi 8) o vseh drugih vprašanjih tičočih se narodove časti in discipline; 9) o sredstvih v dosego ciljev in smotrov narodnega sveta (vsakoletne podpore in darila samoupravnih teles slovenskih, narodni kolek i. dr.).

Simon Gregorčič.

(Dalje.)

Ako udariš v lice možu, v kojem sta se čustvo in volja ravnovesno razvila, tedaj bo dvignil svojo pest v maščevanje, ako pa se lotiš človeka, ki boleha na hipertrofiji čustva, se ti zgodi, kakor da bi zadel ob nežnoffno uglasben glasovir, v hipnem tresljanju vzgrajo vse strune, in če si bil preroban in preneokreten, si trajno porušil uglašenost in harmonijo dragocenega instrumenta. Ne v pikro maščevanje, kakor se je to često zgodilo pri Aškercu, v ponižno „obrambo“ je zapela Gregorčičeva lira v 82 tem letniku „Lj. Zv.“ nekaj mehkih pesmic, ki so izšle tudi v posebni brošurici. Dekliško-nežno narav pesnikovo nam kažejo te pesmice. Na najboljše kraj pesnikove duše je priletel umazan kamen.

Oh, misel, da domu škodljiv je moj trud,
to mojemu srcu je vdarec prehud,
pač hujši na sveti
bi mene nikoli ne mogel zadeti.

A njegova duša ne vzraste v svetem odporu, v boleznem čustvu moli od sebe obe roki k spravi.

Delokrog ne bil bi majhen. Gotovo pa je, da nobene teh zadev, ki so vse življenjskega pomena za življenje narodov, ne more uspešno izvesti kaka polit. stranka, marveč le skupno delo vseh strank. Vsenarodno lice slov. narodnega sveta izključuje iz svojega delokroga vsa ona čisto politična vprašanja, ki so po značaju posameznih polit. strank pridržana le tem. Samo one polit. zadeve so v delokrogu nar. sveta, ki so dotikajoče se točke vseh v njem zastopanih polit. strank ali pa ki se glede njih doseže kako sporazumljenje.

Narodni svet, ki bi imel svoj sedež v danes nekako splošno priznanem središču Slovencev, v Ljubljani, imej sledečo organizacijo.

Najvišji organ nar. sveta je občni ali glavni zbor, ki se shaja vsako leto enkrat. Posvetovanja in obravnave občnega zbora kakor tudi vseh odborov in odsekov nar. sveta so strogo zaupne. Častna dolžnost vseh navzočih je, da ohranijo vse obravnave tajne. Kar je namenjeno javnosti, o tem se izdajajo uradna poročila časopisom. Člani glavnega zbora so 1) poslanci, 2) politične stranke, 3) časnikarstvo, 4) deželni odbori narodnega sveta na Koroškem, Štajerskem, Goriškem in Primorskem, 5) Slovenci prebivajoči izven slovenskega ozemlja, 6) zastopniki mesta Ljubljane, 7) slovenski člani deželnih odborov, 8) okrajne organizacije narodnega sveta, 9) najvažnejše institucije in naprave slov. narodnega življenja.

Ti činitelji pošljejo na glavni zbor svoje zastopnike in sicer:

1. skupine slov. poslancev: a) državni poslanci 4, b) dež. poslanci dež. zbora kranjskega 4, c) dež. zbora koroškega 1, d) dež. zbora štajerskega 2, e) dež. zbora goriškega 2, f) dež. zbora

tržaškega 1 — skupaj 14 zastopnikov. Kjer so poslanci združeni v klubih, se porazdeli število zastopnikov sorazmerno s številom poslancev v posameznih klubih. To razdelitev izvrši osrednji odbor nar. sveta.

2. politične stranke in sicer na Kranjskem a) narodno-napredna, b) slovenska ljudska, c) „mladi“, d) socialno-demokratska; na Koroškem e) narodna stranka; na Goriškem f) narodno-napredna, g) klerikalna; na Primorskem h) narodna, i) soc.-demokratska; na Štajerskem k) narodna, l) katol.-narodna (Slov. Gospodar), m) konservativna („pravaki“), n) socialno-demokratska — vsaka po 1 zastopnika, skupaj 13 članov. Nastanejo li še kake nove slovenske stranke, tedaj imajo svojega zastopnika na gl. zboru, kakor hitro priglase svojo udeležbo pri slov. nar. svetu;

3. časnikarstvo: vsa od v nar. svetu zastopanih strank priznana glasila teh strank, tedaj a) Naš List, b) Rdeči prapor, c) Slovenski Narod, d) Slovenec, e) Mir, f) Domovina, g) Narodni List, h) Slov. Gospodar, i) Soča, k) Gorica, l) Edinost — po enega zastopnika, skupaj 11;

4. deželni odbori nar. sveta: Štajerska 3 Gorica 2, Koroška 2 in Primorska 2 zastopnika, skupaj 9;

5. Slovenci prebivajoči izven slovenskega ozemlja 4 zastopnike;

6. mesto Ljubljana župana in dva obč. svetnika, skupaj 3 zastopnike;

7. vsi slovenski priselci deželnih odborov na slov. ozemlju;

8. okrajni odbori po glavarstvih po 1 zastopnika;

9. najvažnejše institucije in naprave slov. nar. življenja in sicer I. gospodarska in strokovna skupina a) kmetij-

sanja njegova duša v svoja znana razkošna kraljestva in tedaj mu zopet priteko izpod peresa verzi, kakršne je pisal pesnik „Človeka nikar“.

Še tli v pesnikovem srcu pristna iskrica svetlega olimpijskega ognja, prišel pa je mimo ostuden človek in pljunil nanjo.

L. 1889 je pričel v Gorici izdajati Mahnič „Rimskega katolika“, ki je takoj v prvi številki prinesel „recenzijo?“ II.-ga zvezka Gregorčičevih poezij. Ako samo omenim, da kmalu v začetku omenjenega članka pride pisatelj do zaključka „da tam začenja prava poezija, kjer začenja katoliška vera“, (NB. Homer, Horacij, Heine i. t. d. so bili katoličani) tedaj nam je jasno, da je bil namen piscu edini ta, vklemiti pesnikovo Muzo v tesno igo religioznih pesni, ker izražanje vsakega družega čustvovanja je katoliškega duhovnika nevredno.

Torej ne samo: ničesar ne smeš pisati, kar bi kdo utegnil smatrati za ne popolnoma odgovarjajoče katoliškim naukom, ampak pisati imaš edino le stvari, ki so zapopadene v teh naukih, vse drugo je tebe in tvoje poezije nevredno.

(Dalje prih.)

Ne boj se, ne boj,
strupa ni v nobeni, prijatelj moj!
A ko bi kak trnček bil kje ostal,
ki zbedel te res je, mi srčno je žal.

In da se niso ljubljanski Gregorčičevi prijatelji ojunčili in v brošurici: „Gregorčičevim kritikom odgovor in pouk“ krepko toda dostojno odvrnili napad neizobraženih zelotov, tedaj bi bil ta nedostojni občutek ne pesnikovo dušo v našo sramoto ostal brez krepkega protesta.

Kot jezdec na čilem vranecu je bil mladi pesnik Gregorčič, kot jezdec, ki objet od žarkov mladega solnca zajezdi gologlav v najpestrejšo poljane, da se jedva dotika tal — toda na desni in levi so mu zgradili zlate ceste s trnjevim grmičjem, s prepadi so ga ločili od duhtečih, sanjajočih vrtov; vranec se vzpenja, rani se ob nepremostljivih ovirah, — omaguje — l. 1888. nam poda Gregorčič svoj drugi snopič poezij.

Izezeliran v formi, tipičen po vsebini stoji pred nami v tem drugem zvezku, toda v njegovih pesnih že pojema ona iluzijska moč, ki te preko ritmov, rim in vsega zunanega nakita vodi v pesnikovo čustveno atmosfero, iz mnogih pesnic že nalahno gledajo neokretne lesene šablone; čuje se iz njih plitev deklamatorski patos. Toda še ni pozabil ujeti ptič popolnoma solnčnih gajev in brstečih poljan, v neopaženih trenutkih za-

stvo 2, b) trgovci 2, c) obrtniki 2, d) delavci 2, skupaj 8 zastopnikov; II. šolstvo a) profesorji srednjih in strokovnih šol ter učiteljskih 3 zastopnike, b) učiteljstvo ljudskih in meščanskih šol 4 zastopnike, III. visokošolci a) narodno-radikalni, b) klerikalni, c) svobodomiselniki po 1, skupaj 3 zastopnike; IV. uradništvo a) avtonomni, b) državni, c) zasebni po 2, skupaj 6 zastopnikov; V. umetniki, književniki in znanstveniki 4 zastopnike, VI. osrednje organizacije a) Sokolstvo, b) gasilstvo, c) planinci, d) pevci, e) veteranci po 1, skupaj 5 zastopnikov; VII. denarni zavodi 4 zastopnike, VIII. vsi člani osrednjega odbora nar. sveta in njih namestniki ter predsedniki posameznih odsekov; IX. slov. ženstvo 4 zastopnice. Zastopnike od 1—8 si izvolijo dotične korporacije same, zastopnike pod 9 imenuje osrednji odbor nar. sveta zaslišavši dotične institucije ter obstoječe organizacije.

Razven tega sme nar. svet poklicati na občni zbor za narodno organizacijo in življenje zaslužne slov. može in žene, kakor tudi izvršiti potrebno premembo in spopolnitev, kjer bi to zahteval postanek novih ali pa prenehanje dosedanjih institucij. Za vsakega člana gl. zbora je imenovati tudi namestnika, ki se vdeleži zborovanja s posvetovalnim glasom; pravico glasovanja in volitve pa ima le tedaj, kadar ni navzoč oni, ki ga namestuje.

Glavni zbor voli izmed sebe predsednika, dva podpredsednika, 5 odbornikov in 4 namestnike v osrednji odbor, ki je izvrševalni organ nar. sveta. Po možnosti so v osred. odboru zastopane vse politične smeri ter najvažnejše korporacije slov. narodnega življenja. Tudi dež. odbori nar. sveta imajo pravico, da volijo po 1 zastopnika v osr. odbor z glasovalno pravico. Istotako mesto Ljubljana. Enega odbornika in njegovega namestnika si privzame osr. odbor potom kooptacije.

Osrednjemu odboru stoje na strani odseki, ki jim člane imenuje osr. odbor in volijo izmed sebe predsednika. Odseki pripravljajo predloge v vseh zadevah, ki jim jih odkazuje osr. odbor ali ki po kakovosti svojega predmeta leže v delokrogu odsekov. O rešitvi svojih predlogov sme odsek od odbora zahtevati poročila. Poslovnike odsekov odobri odbor. Odseki bi bili n. pr. a) narodno-gospodarski, b) prosvetni, c) jezikovni, d) personalni, e) odsek za informacijo tujine, f) finančni, g) socijalni.

Okrajne organizacije nar. sveta obstoje po večjih mestih, sicer pa v vsakem glavarstvu po ena.

Deželni odbori nar. sveta obstoje na Koroškem, Štajerskem, Goriškem in Primorskem, ki so jim zlasti podrejene okrajne organizacije. Na njihove zборе pošilja osr. odbor

Žena in socializem.

Spisal Avguštin Bebel.

Žena v sedanjosti.

(Dalje.)

V višjih in srednjih slojih naše družbe je torej denarni ali stanovski zakon glavni vir vsega zla in vseh zakonskih nesreč, ali vendar skvarjajo baš ti stanovi zakon vedno bolj. To očitje zadene v veliki meri tudi ženo, ki se udaja lenuštju ali pa izpridenim poslom. Njena duševna hrana so dvoumni romani, najfrivolnejše gledališke predstave, pohotnost vzbujajoča godba, razpravljanje o najneznatnejših zadevah ali škandaloznih dogodkih someščanov. Iz enega zabavišča hiti do družega, od ene pojedine do druge, po leti hiti v kopelji in letovišča, da se odpočije od pozimskih nasladnostij in dobi kaj nove zabave. Medsebojno zapeljavanje je na dnevnem redu in daje bogato snov temu, kar zaznamuje s chronique scandaleuse.

V nižjih slojih je denarna močitev navadno neznana, če tudi igra i tu včasih prav posebno vlogo. Nihče se ne more docela odtrgati vplivu družbe, v kateri živi in ravno te družbene razmere vplivajo posebno neprijetno na nižje sloje. Delavec se oženi navadno iz golega nagnenja,

svojega odposlanca. Nasprotno so dež. odbori dolžni, dajati poročila in informacije osrednjemu odboru.

To bi bila v širokih potezah očrtana organizacija, sestava in delokrog narodnega sveta. Bila bi to prva večja politična organizacija slovenska brez ozira na strankarstvo. Približala bi nas cilju, ki ga danes v svojih programih navajamo kot višek dosegljivega, in naj si že imenuje „narodna avtonomija“ ali „zedinjena Slovenija“. Pokažimo, da je v nas dovolj moralne sile, ustvariti organizacijo slonečo na temelju samopomoči in prostovoljne vseobčne discipline. Ako nimamo te moči, potem tudi zaman pričakujemo kake avtonomije za narod slovenski ali kake zedinjene Slovenije.

Dr. V. R.

Politični abecednik.

(Dalje.)

II.

Davek se loči od pristojbine v tem, da zadene splošno vse državljane, dočim morajo pristojbine plačati le tisti, ki jim država podeli kako posebno korist, ki je za države zvezana z gmotno škodo. Poštne „pristojbine“ niso nikake pristojbine v besede pravem smislu, temveč le kupnina in najemnina za službo, ki jo država posamezniku opravlja. Takisto dedinske „pristojbine“ ne spadajo med pristojbine, ker država dediču ne nakloni nobenih posebnih koristi in tudi posebnih izdatkov nima zaradi njega. Dedinske pristojbine so čisto navaden davek, in država hoče z besedico „pristojbina“ le zakriti davčni značaj, da bi naivni dedič mislil: smrt mojega sorodnika je državi povzročila škodo, za katero se more ta le potom pristojbin odškodovati. Država je slepar prve vrste — seveda ne ta ali ona država, temveč država vobče. § 197. kazenskega zakonika imenuje sleparja človeka, ki na zvit način izkoristi zmoto ali nevednost drugega, da ga oškoduje na imetju. Davčna praksa moderne države meri v prvi vrsti na to, da prebivalstvo ne opazi, da je obdačeno. Davčni teoretiki pogosto sanjajo o enotnem pravičnem davku, ki naj bi nadomestil sedanjo davčno posest. Toda vijak takega enotnega davka bi bil premočan, nezadovoljnost proti plačevanju velikih zneskov preintenzivna, vrhu tega je uprava takega direktnega davka predraga, in država raješ davčni tlak razdeli in zdrobi svoje milijardne terjatve ter vzame tu pol vinarja, tam en vinar. Navadno država zagrabl konsumenta v tem hipu za vrat, ko že itak napravi izdatek in ko ga kupljeni vžitek (n. pr. piva) posadi v židano voljo.

Navadno ločimo davke v direktne in indirektne: direktni davek nosi davkoplačevalec sam, dočim indirektne prevale na ramena drugih (pivovar, cukrarnar itd.). Na podlagi tega

a vendar pridejo v njegov zakon dostikrat prav velike nadloge. Velik blagoslov z otroci povzroča skrbi in težave; premnogokrat pritisne vsled tega beda. Bolezen in smrt sta v delavskih krogih vsakdanja gosta. Do nevzdržnosti razmere privede brezdelje. In kako ni vse odmerjeno, da se zniža delavcu njegov zaslužek ali pa mu ga včasih vzame celo vsega! Krize v trgovini in industriji mu vzamejo delo; novi stroji ali nov način izdelovanja jih vrže do tisoče na cesto, vojske, neugodne carinske in trgovske pogodbe, novi davki, pritiski od zgoraj vsled delavčevega mišljenja — vse to vničuje ali vsaj zelo škoduje delavskemu sloju. Enkrat se pokaže to, drugič kaj družega, enkrat je oropan za delo dalj časa, potem strada zopet nekaj manj. Negotovost je znak njegovega obstoja. Če ga zadenejo taki udarci, postane slabe volje, ogorčen, in v domačem krogu pridejo ta njegova notranja čustva najprej do izraza, ko hočejo žena in otroci vsak dan, vsako uro kruha, a ga jim on ne more dovolj preskrbeti. Obupanje ga žene v gostilno, v surovem popivanju išče tolažbo. Tako požene zadnje vinarje; prepir in kreg je posledica tega in tako je zanešen ruin v njegov zakon in njegovo družino.

Vzemimo drugačno podobo. Oba, mož in žena gresta na delo. Otroci so prepuščeni

dejstva je postavila liberalna šola nauk: vsak star davek je dober, vsak nov je slab. Davek se plačuje le od čistega dobička. Če je čisti dobiček posamezne gospodarske stroke preobremenjen, se kapital raje obrne dobičkanosnejši obrti. Vsled manjše konkurence zraste spet dobiček v prej preobremenjeni stroki in svobodna konkurenca ter iznenačevanje dobička odpravi davčno krivico. Glavna napaka te teorije, kakor vsega gospodarskega liberalizma je to, da ne vpoštevata različnih gospodarskih sil in ovir, ki motijo svobodno konkurenco. Vsakdo ne more kar čez noč prenesti svojega kapitala, svojih izkušenj in zvez iz ene roke v drugo. Konsument se često ne uda zvišanju cene kot posledici zmanjšane konkurence, temveč raje poseže po surogatih: namesto zdraženega sladkorja uporablja raje saharin, namesto piva pije raje žganje itd. Indirektni davki tvorijo danes v vseh državah glavni vir dohodkov; plačujejo ga najširše mase, ker je naložen na najneobhodnejše predmete. Zato je grdo zavijanje, če se odreka širokim vrstam ljudstva dostop v zakonodajalne in upravne zbornice z izgovorom: ne plačujete davka.

Davke ločimo v osebne in realne: prvi so naloženi na osebo, drugi na reči. Osebni davki so čisti, če se ne ozirajo ne na dohodek, ne na imetje (n. pr. davki od glave): v neciviliziranih deželah, kjer stoji domala vse prebivalstvo na isti gospodarski stopnji, so taki davki zelo primerni. Čim bolj pa so spletene narodno-gospodarske razmere, tem nujnejša prihaja zahteva, da se davki merijo po individualnih okolnostih: namesto čistih osebnih davkov stopa osebno-dohodninski davek. Realni davki razpadajo v davke na dohodnino in imovino, katerim sorodni so davki na luksuz in prometni davki. Dohodninski davek temelji na seznamu (katastru) obdačenih predmetov (zemljišč, poslopij, obrti itd.) s podatki o povprečnem dohodku ali cenilnimi pripomočki. (Obseg, vrednostni razred zemljišča, število nadstropij, sobe, število delavstva, stroji itd.) Inozemski davki obremenjujejo imetje neglede na dohodek, torej tudi v tem slučaju, če ne prinašajo nič dohodkov. Sem spadajo davki na luksuz, ki tvorijo večino indirektnih davkov, dalje prometni davki, ki jih država obleče v suknjico pristojbin (prememba posesti, dedščina, kolikovanje menije, pobotnice itd.).

Najtežavnejša naloga moderne zakonodaje je zadeti davčni sistem, ki bi bil primeren razmeram dotične države. Davek, ki se v eni državi dobro obnese, je lahko v drugi državi čisto neuporaben. Nekaterim davkom je pogoj razvit pravni čut, davčna morala, brez katere si n. pr. samocentitve niti misliti ni. Drugi davki povzročajo spet upravne, kontrolne stroške, ki se v visoko razvitih deželah izplačajo, v nizko

samim sebi ali pa izročeni varstvu starejših bratov in sester, ki so nadzorovanja še sami potrebni. Kosilo je pogoltno opoldne v nekaj hipih, ako imajo stariši sploh toliko časa, da gredo domov, kar je v tisočih slučajih izključeno vsled prekratkega odmora ali prevelike oddalje. Izmučena in prenapeta vsled dela se vračata mož in žena zvečer domov. Mesto prijaznega in milega doma dobita tesno, nezdravo stanovanje, kjer pomanjkuje zraka in svetlobe. Rastoče pomanjkanje stanovanj in iz tega nastale neznosne razmere — vse to je eno najtemnejših strani našega današnjega socialnega reda, kot neposredni vzrok premnogih hudodelstev, zločinov in prestopkov. Pomanjkanje stanovanj je v delavskih okrajih od leta do leta hujše; prizadeti postajajo tudi drugi stanovi: mali obrtniki, uradniki, učitelji, mali trgovci itd. Delavčeva žena, ki se vrača zvečer domov, izmučena do kosti, ima zopet polne roke opravil. Pregnati se mora do skrajnosti, da opravi vsaj najnujnejše potrebe. Komaj so jokajoči in kričeči otroci v postelji, se vsede ona k mizi in šiva in krpa do pozne noči. O prepotrebni duševni zabavi in osvežujočem razvedrilu seveda ni govora. Mož je mnogokrat neomikan in ne ve dosti, žena še manj; kar si imata povedati, zvesta takoj. Ker manjka možu zabave

stoječih pa bi požrli ravno vse. Često ostrašijo tudi stroški, ki so združeni z uvedbo novega sistema. Naprava katastrof je bila tako draga, da marsikje raje ohranijo davke na dohodnino, da si ne vstrežajo več modernim zahtevam. Končno je tudi nekaj resnice v liberalni teoriji o prevladitvi davkov. Slab, toda ukoreninjen in na široke kroge prevalec davek se lažje prenaša kot nova, če tudi teoretično popolnejša oblika.

(Dalje prih.)

Nekoliko o socializmu.

(Konec).

Videli smo, da smo dobili prve velike mislece pri Grkih. Kar je trdil 500 let pred Kristom jonski filozof Heraklit, to je izrekel leta 1590. po Kristu tudi dominikanski menih Giordano Bruno: vse se premika — omnia flunt. Mož je vsled tega končal na gromadi!

Ali kakor smo dobili prve može, ki so se pečali z vprašanjem našega življenja, pri Romanih, jih dobimo, pričenši z nemškim filozofom Kantom, pri Nemcih.

Angleški fizik in astronom Izak Newton (izg. Njutn) (1642—1727) si je tolmačil ves solnčni sistem kot svetovje, ki ima v svoji sredi solnce in okrog njega drugi svetovi, ki se premikajo vsi po gotovih matematičnih in fizikalnih zakonih okrog tega središčnega solca. Nemški modrijan Immanuel Kant (1724—1804) je storil v tem oziru velik korak naprej. Pokazal je, da ni vse to nič drugega nego ena stopnja v svetovnem razvoju; pokazal je, kako je nastalo solnce in kako so nastale iz tega druge zvezde. Vsem filozofom pred Kantom je bil solnčni sistem nekaj stalnega, kar nima nobenega početka in nobenega konca, Kant pa je upeljal tudi v astronomijo (zvezdoslovje) princip večnega razvoja pa tudi princip pogina.

Kar je Kant na polju astronomije in filozofije, to je bil angleški naravoslovec, geolog, zoolog, botanik in fiziolog Karl Robert Darwin (1809—1882).

Sloveči botanik, Škandinavec, Karl Linné (1707—1778) je mislil in učil, da so vse vrste rastlin in živalij, tako kakor jih imamo danes pred seboj, delo božjega stvarstva. Vse je bilo že iz početka tako ustvarjeno, kakor je danes. Darwin pa je pokazal v svojih velikih delih, da niso živa bitja, ki stoje pred nami v naravi, produkt enega stvarstva, da niso bila že iz početka sveta na današnji stopnji, ampak da so prišla do te šele po tisočih in tisočih letih. Zopet drugi nemški filozof Jurij Hegel (1770—1831) je storil velik korak naprej na polju zgodovinskega raziskovanja. On je bil predhodnik zgodovinskega materializma t. j. naziranje, da je dobiti vzrok vsega človeškega razvoja, vse človeške zgodovine in

doma, jo gre iskat v gostilno. Naj zapravi še tako malo, vendar za njegove tesne razmere je še to preveč. Včasih postane vrhu vsega še igralec, katera strast zahteva tudi v najvišjih krogih tako mnogo žrtv. Cesar ne zapije, igra. Med tem sedi žena doma in kuje jezo: delati mora kakor živina, brez počitka, brez miru; mož pa se poslužuje one prostosti, ki mu jo je dal slučaj, da se je porodil kot mož in ne kot žena. Tako nastane disharmonija. Če se žena svojih dolžnosti popolnoma ne zaveda, gre še ona iz doma na večer, ko pride izmučena od dela in išče upravičenega razvedrila. Beda v družini se s tem podvoji. Tako živimo mi na najboljšem izmed vseh svetov.

Take in podobne razmere razdirajo zakon proletarskega sveta vedno bolj. Celo dobri delavni časi imajo na njih zakonsko življenje slab vpliv; ker silijo može k čezurnemu in nedeljskemu delu, tako da delavec res niti trenutka časa nima, ki bi ga posvetil svoji družini. V neštetihih slučajih ima po cele ure do svoje delavnice; da bi šel domov k obedu, je izključeno, ker je odmor prekratek; zjutraj gre od doma, ko spe še vsi otroci in vrača se zopet, ko so že vsi v postelji. Tisoči, zlasti onih pri zidarskem delu v velikih mestih, ostanejo preko vsega tedna v mestu vsled velike daljave in domov se vra-

dogodkov v materialnem, gospodarskem položaju. Človek je torej produkt svoje okolice.

In tako zadenemo na dva velika moža, Nemca Karol Marks in Friderik Engels.

Nista več sanjala o „bodočih državah“, nista poletela s svojim duhom do visokih zvezd nad nami, nista se spraševala, odkod je prva celica življenja, ampak raziskavala sta sodobno družbo in iskala po vzrokih, zakaj je tako. In tu sta spoznala, da je vsa zgodovina človeškega razvoja povzročena po neprestanem procesu razvijanja, ki ima svoj izvor v premembni producijskih in prometnih razmer.

Mnogo tega kar je učil Marks je dobiti pri drugih starejših a manj znanih filozofih, ali nihče ni zbral toliko in v taki obliki na enem mestu, kakor ravno on.

Karl Marks (1818—1883) je tako mejnik v zgodovini socializma. Vsi pred njim, so se pečali o poboljšanju razmer v človeški družbi utopično, on pa je zaznamenoval socializem kot znanost.

Politični pregled.

Gosposka zbornica in volilna reforma.

V četrtek bode padla v gosposki zbornici odločitev o volilni reformi. Kakor se da sklepati, gosp. zbornica ne bo sprejela odsekovega sklepa, ki zahteva starostno pluraliteto, pač pa se bo zadovoljila z vladno predlogo, da se določi za gosp. zbornico gotovo število imenovanih članov in sicer 180. S tem, da bi se cesarju, oz. vladi odvzela neomejena pravica imenovanja, upajo, da postane gosp. zbornica v resnici samostojen zakonodajni faktor. Precej prazni upi. Če hoče gosposka zbornica priti do resnične pol. moči, se mora takisto demokratizirati, odpreti mora precej široko vrata vsem družabnim plastem. Dokler se vsa nje moč opira zgolj na veličastvo zvenceh imen in na milost vsakdanje vlade, toliko časa ni misliti na rast nje političnega upliva.

Razpust nemškega državnega zbora.

Nemški cesar Viljem je dne 13. t. m. zopet presenetil svet z jednim svojih hitrih in zato navadno malo premišljenih dejanj — razpustil je namreč nem. drž. zbor. — Nem. drž. zbor se je v zadnjem času bavil s kolonijalno debato in treba mu je bilo votirati 29 milijonov naknadnega etata. Ker je pri tej priliki novi kolonijalni direktor Dernburg ožigosal zakulisne mahinacije centra in se poskusil energično otresti sovlade njegove, mu je katoliški centrum to hudo zameril in z vso energijo nasprotoval vladni predlogi in tudi vsakemu kompromisnemu načrtu. Šlo se je za število moštva, ki naj ostane v afriških kolonijah. Mej tem, ko je vlada

čajajo jedva vsako soboto. Kako naj se blagodejno razvija zakonsko življenje pod takimi odnošaji, je seveda nemogoče povedati.

Vedno večji obseg pa jemlje zdaj delo žene. Zlasti se zgodi to v tekstilni industriji, kjer dobe predilni stroji v ženski in otroku najcenejše popolnilo. Tu se je razmerje sploh predrugačilo. Žena in otrok odideta v tovarno, brezposelni mož pa sedi doma in opravlja hišne opravke. V Severni Ameriki, kjer je rapidno razvijajoča se industrija še povečala vsa ona zla, ki so nam v Evropi znana kot posledice kapitalizma, so nadeli takim razmeram prav značilno ime. Industrijske kraje, v katerih je imajo večinoma ženske opravilo in ostanejo moški doma, nazivljejo „she towns“.*

V vedno več rokodelskih poklicih nastopa žena kot delavka. Naša meščanska, vedno po dobičku in koristolovstvu se pehajoča družba, je davno spoznala, kako primeren objekt vsakemu izkoriščanju je ženska; kako z manjšim zadovoljna kot moški, kako lažje se prispodobi vsem razmeram. Zato dobi žena od leta do leta pristop v vedno več poklicev. Vedno večja po-

* „She“ pomenja v angleščini ženski zaimkec „ona“, „town“ pa je slovenski: mesto. Torej po pomenu: žensko mesto.

Prevajal.

zahtevala v tem oziru proste roke, je centrum zahteval, naj se v teku prihodnjih par mesecev zniža število sedanjih 10.000 mož na 2.500. Umevno je, da se je vlada temu uprla in da predvsem Viljemu to po volji ni bilo. Brezdvomno je smatral to kot vmešanje v svojo najvišjo poveljniško oblast.

Sicer pa so vsi — še v zadnji seji — pričakovali, da glasuje centrum za kompromisni predlog. To se pa ni zgodilo, kljub zelo odločnemu govoru Bülowa in kljub negotovosti, naj stori vlada kaj, če glasuje večina zoper vlado. Pri glasovanju dobil je namreč kompromisni predlog 5, vladna predloga pa 10 glasov manjšine. Proti so glasovali razen katoličanov še socialni demokrati, poslanci iz Alzacije, najskrajnejša levica in Poljaki, ki so vladi posebno gorki radi njenega nastopa v šolskem poljskem vprašanju. — Po glasovanju vzdignil se je knez Bülow in prebral cesarjev ukaz, s katerim se razpušča državni zbor. To je učinkovalo precej močno, ker ni pač nihče pričakoval, da nosi Bülow to odločbo že v žepu.

Vse stranke so se že začele pripravljati na volilni boj in ravno centrum, Poljaki in posebno še socialni demokratje gredo v boj z največjimi upi. Sodi se, da bodo te stranke izšle še močnejše, kot so bile sedaj. Tega se vlada boji in zato vstajajo govorice, da hoče vlada s cesarsko naredbo prenameniti volilni red v njeno korist. Verjetno sicer to ni, a na Nemškem je vse mogoče. — Volitve bodo dne 25. januarja 1907.

Kranjsko.

Iz pisarne slovenskega gledališča. Danes v torek, se ponovi Smetanova komična opera „Prodana nevesta“. Marinko poje ga. Skalova, Kecala g. Betetto, Janka g. pl. Rezunov, Krušino g. Ouřednik, Vaška g. pl. Zach. — Dramsko osobje pripravlja Hauptmannovo dramo „Potopljeni zvon“ v Funtkovem prevodu, operno osobje Wagnerjevo opero „Lohengrin“.

Cankarjeva repriza. 15. t. m. se je ob razprodanem gledališču ponavljala Cankarjeva komedija „Za narodov blagor“ ter dosegla iznova velik uspeh. — V splošnem velja tudi o reprizi to, kar smo pisali o premijeri: negotovost in nervoznost v igranju, ki je zadnjič močno skalila vtis prvega dejanja, je sedaj odpadla. — Glede posameznih oseb, smo opazili zlasti na g. Boleški — Ščuki napredek: odložil je mehko sentimentalnost od zadnjič, ki je disonirala s splošnim značajem einika in jo zamenil z bolj akcentuirano satanistično ironijo, ki se je v dovršenem predavanju krepko izražala. Tudi g. Dragutinovič — Grozd je vlil v svoje kretnje in svoj govor več svinčene brutalnosti ter se s

raba in popolnitev strojev, enostavnejši delavni proces vsled obširnejše delitve dela, rastoča konkurenca med podjetniki med seboj kakor svetovna tekma raznih industrijskih držav — vse to daje vedno nove podobe, da se vporablja vsako leto več ženske moči v raznih podjetjih. To je prikazen, ki jo zasledimo enakomerno v vseh industrijskih deželah. Ali v isti meri, kakor narašča število delavk, raste tudi konkurenca moškemu delu. Eno industrijsko panogo za drugo odzame ženska moškemu. Mnogoštevilne izjave raznih tovarniških nadzornikov kakor tudi statistični podatki nas prepričavajo o tem.

Najslabši je položaj žene v tistih obrtniških panogah, ki jih je skoro povsodi ona zasedla, kakor n. pr. pri izdelovanju obleke, perila itd. Sploh povsodi, kjer dela ženska za podjetnika v svojem stanovanju. Leta 1886. je dal švicarski zvezni svet raziskovati, kakšne so razmere žensk v tovarnah za perilo in konfekcijo. In prišel je do žalostnih podatkov, da so mezdne razmere med delavkami v mnogih slučajih tako žalostno nizke, da so prisiljene delavke pečati se s stranskim zaslužkom — prodajo svojega telesa! Velik del prostitutk se rekrutira iz krogov slabo plačanih industrijskih delavk.

(Dalje prih.)

tem približal Cankarjevi karakterizaciji. — Omeniti nam je še, da marsikatera fino zamišljena puenta ni prišla do veljave: mestoma jo je požrlo ne dovolj izrazovito prednašanje, obilo pa jih je prezrlo p. t. občinstvo, ki vzraslo in dresirano v začaranem krogu šentpeterskega dovtipa ne more Cankarju slediti na vrhove njegove duhovite ironične kulture. — NB. Gledališka recenzija v zadnjem listu je bila napačno šifrirana. X

Železniki. Kakor sem že poročal, so tukajšnji fužinarji in njih pristaši vložili rekurz zoper obč. volitve z dne 20. novembra t. l., pri katerih so bili po dolgoletnih bojih prvokrat poraženi. Toliko razsodnosti jim pač pripisujemo, da kakega uspeha pri tem niso pričakovali; a hoteli so si s tem saj nekoliko podaljšati čas svojega gospodstva. Toda tudi to veselje ni dolgo trajalo. Potom e. kr. okr. glavarstva smo obveščeni, da je slavna deželna vlada tozadevno pritožbo kot neutemeljeno zavrnila. Pričakovati je torej, da dobe Železniki letos kot Božično darilo novega župana, kateri bo prvičkrat izvoljen od zastopnikov ljudstva.

Železnikar.

Od žlahte. Deželni odbor, ki v zadnjem času sam usiljuje, pošilja, ali lansira razna svoja poročila in sklepe v naše liste, razbobnal je tudi takoj svoj sklep, da je imenoval dr. Bleiweisovega nečaka dr. Frana Goestla provizoričnim ordinarijem na Studencu. Seveda dež. odbor pričakuje, da bo deželni zbor potrdil to imenovanje računajoč pri tem na znano liberalno-nemško zvezo. Večje sitnosti pa nastopijo glede vprašanja definitivnega nastavljenja dr. Goestla. Mož je namreč že 45 let star; študiral je medi-

cino tako temeljito, da je porabil za študij, za katerega rabijo drugi pet let, 17 recidivov najst let. Zato ni dvoma, da je smatrati dr. Goestla za imenitno pridobitev kranjske dežele. Že pred osmimi leti, ko je bila ista služba razpisana, je preteriral sedanji deželni odbor 5 prosilcev doktorjev medicine, ker se je mislilo, da bo stari medicinec vendar že enkrat promoviral. Ko pa le še ni, in je vlada silila za drugega zdravnika blaznice, dobil je potem drugo leto službo dr. Robida. Čez 7 let

pa vse prav pride, in tako je čez sedem let preko trupla svojega kolege vendar le prišel Bleiweisov nečak do predestiniranega mesta. Sitno je, kakor rečeno sedaj samo to, da je dr. Goestl že star več kot 40 let, in da ga v zmislu postavnih določil ni več mogoče definitivno nastaviti. A to nič ne de, za žlahto veljajo posebni zakoni. Sedaj bo mir nekaj časa, saj dotlej, da „mladi“ žlahtniki dorastejo. Vivant sequentes!

**Razpošiljanje blaga
na vse kraje sveta!**

**Najcenejša, največja
eksportna trrdka!**

H. Suttner urar Ljubljana

Mestni trg nasproti rotovža, preje v Kranju
priporoča svojo veliko, izborno zalogo finih

švicarskih ur

brilantov, zlatnine in srebrnine v veliki izbiri po najnižjih cenah.

V dokaz, da je moje blago res fino in dobro, je to, da ga razpošiljam po celem svetu. Na stotine pohvalnih pisem je vsakomur prostovoljno na ogled, da se lahko sam prepriča.

Prosim, zahtevajte veliki novi cenik, ki se pošlje zastonj in poštne prosto. 26-34

Oglejte si — **poljedelskih strojev**, slamoreznic, čistilnic, največjo zalogo mlatilnic, gepelnov in preš za grozdje in sadje, štedilnikov, peči, železnih nagrobnih križev itd. pri

FR. STUPICA V LJUBLJANI na Marije Terezije cesti št. 1 in na Valvazorjevem trgu 6, nasproti Križanske cerkve.

Ravnotam zamorete kupiti vsak čas po najnižjih cenah traverze, železniške šine, cement in vse druge stavbne potrebščine, razno orodje, sesalke za vodo, vino in gnojnice, vseh vrst tehtnice in uteži in vse druge v železninsko stroko spadajoče predmete.

Novost!

Efektivno!

Krasno angeljsko zvončenje na božičnem drevesu

6 pozlač. angelji, 30 cm vis. Nastavek na vrhu nezlomen. Jamstvo za brezhibno delovanje.

Najnovejši in najlepši okraski za božično drevesce!
Naj ga ne manjka v nobeni krščanski družini!

Od treh sveč proizvajana gorkota vrti gonilno kolesce, na tem kolescu viseče kroglice udarjajo na tri zvonce in na ta način nastane tako prijetno doneče zvončkanje, da napolnjuje mlade in stare neko skrivnostno božično veselje.

Cena s kartonom in navodilom za uporabo franco proti predplačilu za komad

K 1-50

3 komadi K 4-
6 komadov „ 7-50
12 „ „ 13-50
Proti povzetju 20 v. več.
Če komu ne ugaja,
dobi denar vrnjen!
Naročiti je pravočasno pri trrdki

Hanns Konrad

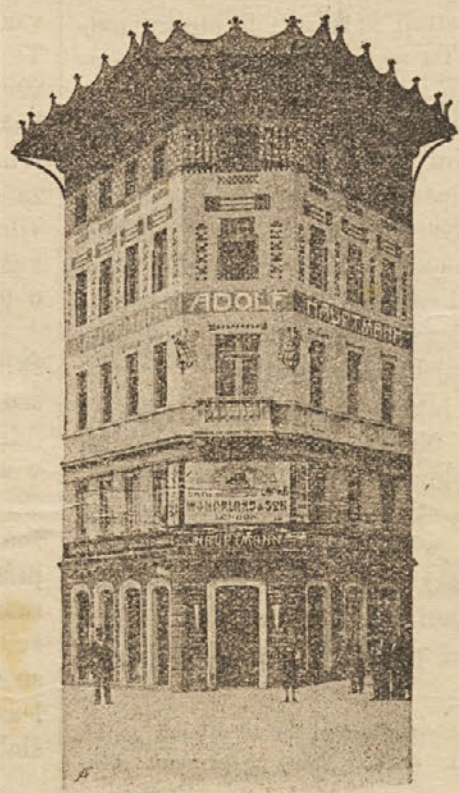
prva tovarna za ure v Bräx-u št. 2075, Češko.

Moj 200 strani obsežajoč glavni katalog s 3000 podobami se pošlje na zahtevo vsakemu zastonj in poštne prosto.

Le „Zvezdna“ cikorija

iz Prve jugoslovanske tovarne
za kavine surogate v Ljubljani

je pravi slovenski izdelek!

Ustanovljeno leta 1832.

Priznано najboljša **oljnate barve**

zmlete s stroji najnovejše sestave, prekašajo vsako konkurenco po finosti, ki omogočijo z jako majhno množino pobarvati veliko površino, razpošilja po nizkih cenah

Adolf Hauptmann
v Ljubljani

prva kranjska tovarna oljnatih barv, firneža, laka in steklarskega kleja. Zaloga slikarskih in pleskarskih predmetov.

Ilustrovani ceniki dobe se brezplačno.

Izborna zaloga vsakovrstnih novih in starih vin v sodih in steklenicah priporoča

ANTON MÜLLER

vinotržec v Domžalah

(Kranjsko).

**Priporočajte
povsod
„Naš List“**

Prodajana debelo.

Prodajana drobno.